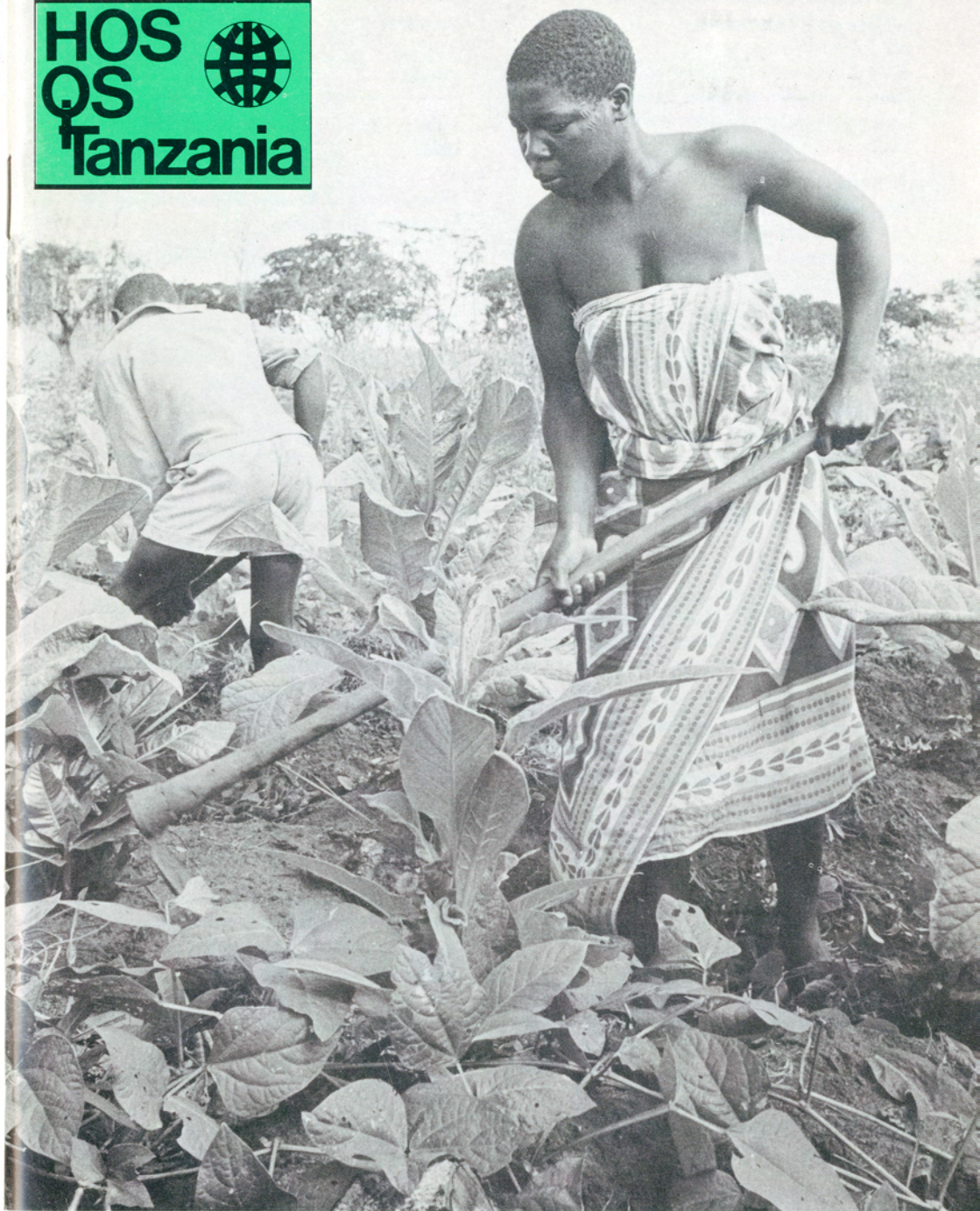

Formålet med undervisning i emnet »Hos os i Tanzania«:

Efter forevisning af filmen »Hos os i Tanzania« – opstiller eleverne en række spørgsmål, som opdeles i delemler:

1. Natur og menneske

om menneskets afhængighed af stedets natur og muligheder for at gribe ind i og udnytte naturen.

2. Menneske og familie

om menneskets plads i familiens mønster, om bolig, klæder, føde, omsorg m.v.

3. Familie og samfund

om familiens livsform og om samfundets ledesformer, sociale og økonomiske forhold, kultur, religion m.v.

4. Arbejde og økonomi

om familiemedlemmernes arbejde og økonomi og om samfundets økonomiske muligheder for at udbygge landet teknisk, uddannelsesmæssigt, socialt, økonomisk m.v.

Ved hjælp af elevplancherne søger eleverne frem imod løsninger på de rejste spørgsmål i samtaler, ved undersøgelser eller ved uddybende læsning.

Eleverne redegør for deres undersøgelser om de geografiske, biologiske, sociale, politiske, kulturelle og økonomiske forhold.

Eleverne erhverver forståelse for de geografiske, sociale, kulturelle, økonomiske og politiske betingelser for menneskers liv og arbejde.

Til undervisning i dette emne kan anvendes:

Filmen:

Filmen »Hos os i Tanzania« 17 min., farvefilm.

Distribueres af Statens Filmcentral og Folkekirkens Nødhjælp.

Lærerinformation:

Resumé af film og tekst til diasserie. Lærerinformation om de fire delemler. Opgaveforslag af forskellig sværhedsgrad.

Tilsendes af SFC ved bestilling af filmen eller rekvireres gratis hos Folkekirkens Nødhjælp.

Elevplancher:

Tekster og illustrationer med oplysninger om stedets naturforhold, familieforhold, samfundets struktur, økonomi, kultur m.v.

Rekvireres gratis hos Folkekirkens Nødhjælp.

Diasserie:

Farvedias med tekst til iagttagelse af specielle forhold i familie og samfund.

Kan lånes hos amtscentraler og pædagogiske centraler. Desuden kan serien lånes eller købes hos Folkekirkens Nødhjælp. (Pris: 80 kr.)

Indholdsfortegnelse

Resumé af filmen s. 2

Tekst til farvedias s. 4

1. Natur og menneske s. 6

Opgaveforslag s. 11

2. Menneske og familie s. 13

Opgaveforslag s. 18

3. Familie og samfund s. 20

Opgaveforslag s. 25

4. Arbejde og økonomi s. 27

Opgaveforslag s. 31

Resumé af filmen

Sted og miljø præsenteres

Filmen er optaget i april måned i Ruvuma provinsen. Regntiden er ved at være forbi. Planterne er grønne, og landskabet har endnu ikke fået den gulbrune farve, som er karakteristisk i hele den tørre sommerperiode.

Morgen hos familien

Matenda – let kendelig på den strikkede hue – har fire koner. De tre begynder dagen med at hente vand i kilden. De går tilbage til huset med vandspandene på hovedet, passerer forrådshuset på de høje pæle og begynder madlavningen over bålet på køkkenpladsen bag huset.

Den raspede majs hældes fra en sigte i gryden. Til majsgrøden spises brune, kogte bønner. Familien spiser foran huset.

Familien lever af handel og landbrug

Den anden kone, som kan regne, passer Matenda's butik – en »duka« – som er indrettet i et rum i huset ud mod vejen. Gennem en lem ekspederes kunderne.

Forretningen begyndte med, at Matenda handlede med lidt sukker, salt og petroleum, men da handelen gik godt – huset ligger ved et vejkryds – kunne han snart købe nye varer hjem: cigaretter, kaffe, te, aspirin-tabletter, tændstikker, batterier m.v.

Familien på markarbejde

Matenda's mark giver ikke alene familien, hvad den behøver. Han er begyndt at dyrke tobak. De nyplukkede blade bæres ind i huset og sorteres.

Konerne henter markredskaberne. De går ud i marken og luger mellem tobaksplanterne. Den langskafte hakke er eneste redskab. Matenda plukker de største tobaksblade, som lægges i en kurv og bæres ind, hvor de lægges til tørre. Senere røges de og opbevares til opkøberen kommer.

Børnene er hjemme eller i skole

De små børn passes af den ene kone. De store børn er i skole. I den unge stat Tanzania bevarer man de gamle danse, ved at skolerne underviser i dans. – Læreren danser for og støder rytmen i en fløjte, mens trommeorkestret og de dansende børn udfolder sig i en traditionel indvielsesdans.

Begyndelsen til et større fællesskab

Der lever nogle få håndværkere i landsbyen, som også har skole, moské og en lille kristen kirke. Der er marked, en smed, nogle håndværkere og få butikker. Matenda er medlem af et kollektiv, hvor han arbejder på skrædderværkstedet – en første begyndelse til industri. Et nyt sundhedscenter er bygget i nærheden af landsbyen.

Forberedelser til middagen

I hjemmet fejer den ene kone gulvet. Til hvert eneste måltid anvendes majs fra familiens mark. Den hårde majs raspes til mel. Der samles brænde, tændes op på ildstedet, og gryden sættes over.

Hele dagen arbejder kvinderne hjemme eller i marken. Manden har arbejde både hjemme, i kollektivet, og af og til hjælper han andre. Han er med til at bygge veje og

grave brønde, han bygger huse, og tager til nærmeste by og køber varer til den lille butik.

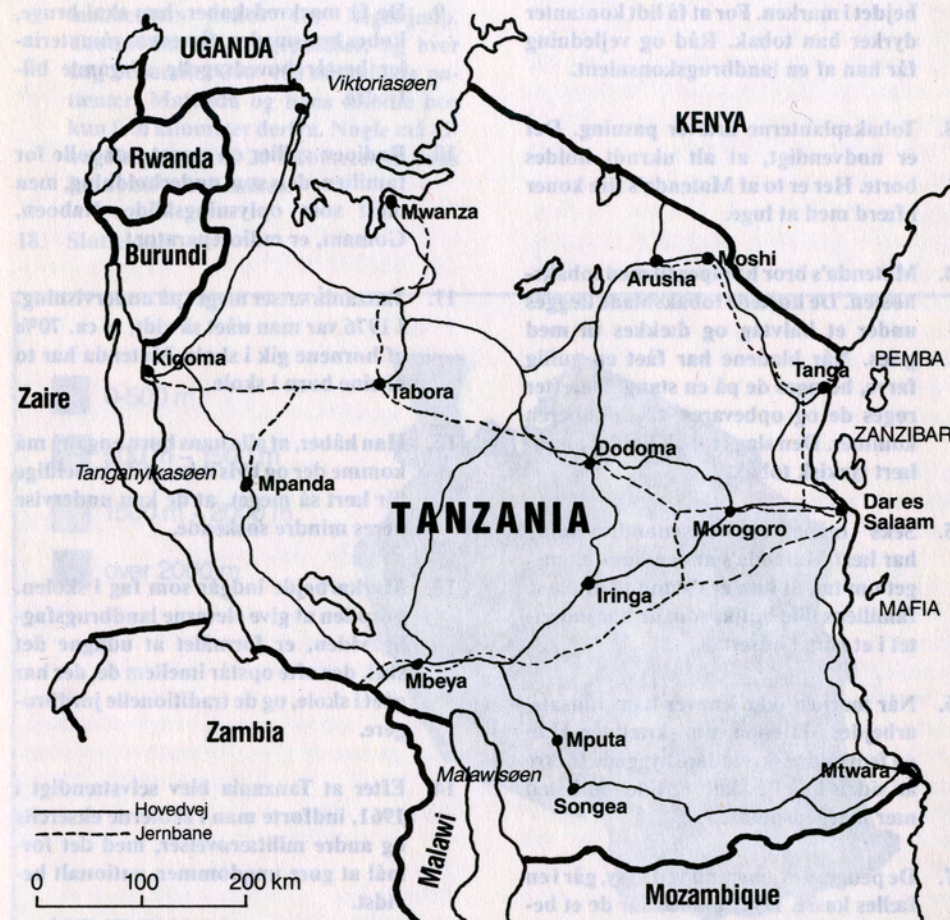
Ved middagsmaden samles hele familien. De spiser udendørs.

Efter middagen vaskes der op og plukkes majs. Matenda hjælper naboen – en radiomekaniker – med at bygge hus, som lerklines.

De tre kvinder vender hjem fra marken med majs, som kastes op i forrådshuset.

Dagen er forbi ved solnedgang

Aftensmaden er ristet majs, som spises foran huset. Matenda og hans koner nyder den kølige aften og lytter til transistorradioen. Skumringstiden er kort, og mørket gør pludselig dag til nat.

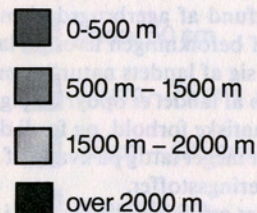

Tekst til farvedias

1. Titelbillede.
2. Af spiselige afgrøder dyrker Matenda (med huen) nok til familiens forbrug. Hans fire koner udfører det meste af arbejdet i marken. For at få lidt kontanter dyrker han tobak. Råd og vejledning får han af en landbrugskonsulent.
3. Tobakspanterne kræver pasning. Det er nødvendigt, at alt ukrudt holdes borte. Her er to af Matenda's fire koner i færd med at luge.
4. Matenda's bror hjælper til med tobakshøsten. De høstede tobaksblade lægges under et halvtag og dækkes til med græs. Når bladene har fået en gullig farve, hænges de på en stang. Derefter røges de og opbevares, til opkøberen kommer. Den slags tobak kaldes populært tyrkisk tobak.
5. Seks måneders voksenundervisning har lært Matenda's anden kone så meget om tal, at hun er i stand til at passe familiens lille butik, som de har indrettet i et rum i huset.
6. Når marken ikke kræver hans indsats, arbejder Matenda som skrædder. Han og fem andre skræddere byggede for tre år siden i fællesskab et lille værksted nær markedspladsen.
7. De penge, de tjener ind ved at sy, går i en fælles kasse. Hver måned får de et beløb udbetalt svarende til arbejdsindsatsen, men der tages først et beløb fra til vedligeholdelse og til køb af nye stoffer.
8. I landsbyen har nogle tømrere efterlignet skræddernes virksomhed og dannet et kooperativ. Her fik Matenda lavet vinduer og dør til sit nye hus.
9. De få markredskaber, han skal bruge, købes hos smeden. Smedens råmaterialer består hovedsagelig af gamle bilfjedre.
10. Radioen spiller en meget stor rolle for familien, dels som underholdning, men mest som oplysningskilde. Naboen, Gomani, er radioreparatør.
11. Tanzania satser meget på undervisning. I 1976 var man nået så vidt, at ca. 70% af børnene gik i skole. Matenda har to af sine børn i skole.
12. Han håber, at alle hans børn engang må komme der og hvis ikke, at de to heldige får lært så meget, at de kan undervise deres mindre søskende.
13. Markarbejde indgår som fag i skolen. Foruden at give eleverne landbrugsfaglig viden, er formålet at udligne det skel, der ofte opstår imellem de, der har gået i skole, og de traditionelle jordbrugere.
14. Efter at Tanzania blev selvstændigt i 1961, indførte man i skolerne eksercits og andre militærøvelser, med det formål at gøre ungdommen nationalt bevidst.
15. Der gøres i skolen også en del for at bevare de traditionelle stammedanse og

for at gøre de unge stolte af dem. Der danses i skolen ved enhver festlig lejlighed.

16. Børnedødeligheden er meget stor. En gang om ugen kommer en barnesundhedsplejerske til landsbyen og fortæller kvinderne om hygiejne og barnepleje. Man prøver også gradvis at forbedre spisevanerne, fra mange kulhydrater til flere proteiner.
17. Nær landsbyen findes et syge- og sundhedscenter, som skal dække 20.000 menneskers behov for lægehjælp. Centret har 20 sengepladser, og hver dag behandles 300-400 ambulante patienter. Matenda og hans familie bor kun fem kilometer derfra. Nogle må tilbagelægge op til 20 kilometer til fods for at blive behandlet.
18. Sluttekst.

HØJDEKORT

Natur og menneske 1

Tanzania består først og fremmest af hovedlandet Tanganyika, beliggende i det østlige Afrika, i nord er der grænser til Kenya og Uganda, i vest til Zaire, Burundi, Rwanda og Zambia og i syd til Mocambique og Malawi. Desuden er de små øer i Det indiske Ocean Zanzibar, Pemba og Mafia en del af Tanzania.

Hele landet er arealmæssigt på 945.000 km² eller over 20 gange Danmarks størrelse, mens Zanzibarøerne tilsammen er lige så store som Fyn, ca. 2.700 km².

Klimaet

Tanzania ligger i det tropiske klimabælte, lige syd for ækvatorlinjen, men da størstedelen af landet ligger højt, er klimaet ganske behageligt. Temperaturen når om dagen op på 20-25°, svingende efter højden. Samtidig er der store forskelle på dag- og nattemperaturerne, især i bjergene.

Ude ved kysten, hvor der er lavt, stiger luftfugtigheden, og der kan klimaet føles meget trykkende, med gennemsnitstemperaturen i Dar es Salaam på ca. 29°.

Landet er meget tørt. Groft taget har en tredjedel af Tanzania så ringe nedbør, at landbrug ikke er muligt. Dette gælder den sydøstlige del af landet samt især hele det centrale højland. En anden tredjedel får noget mere nedbør, således at der er begrænset landbrugsaktivitet, men kun den sidste tredjedel af landet er klimatisk egnet til regulær landbrugsproduktion. Denne del af Tanzania udgøres af kystbæltet nord for Dar es Salaam, incl. Zanzibarøerne, højlandet ved grænsen til Kenya, områderne ved Victoria-søen samt i landets sydvestlige hjørne mod Malawisøen og på grænsen til Zambia – alle områder beliggende i udkanten af landet spredt i forhold til hinanden.

Naturforhold

Langt det meste af landet ligger hen som uopdyrket græs og skovsavanne. Nogle få skovområder findes ved Tanganyikasøen og ved grænsen til Mocambique, og nogle sumpområder ligger i det nordvestlige hjørne mod grænsen til Rwanda.

En del store områder er henlagt som naturoparker, Serengetisletten, Lake Manyara, Ngorongorokrateret og Ruahaparken i det centrale højland, og i disse findes der endnu dyreliv forholdsvis uforstyrret af mennesker, men opdyrkningen af landet griber stadigt mere ind i den økologiske balance mellem dyr og plantevækst.

Et landbrugssamfund

Tanzania er et samfund af bønder, eller om man vil, et samfund af agerbrugsdyrkende familier. 88% af befolkningen lever på landet, og ernærer sig af landets naturlige produkter. Kun 10% af landet er opdyrket p.g.a. de elendige klimatiske forhold, og fordi den røde tropejord er meget fattig på kvælstof og andre vigtige næringsstoffer.

De frugtbare områder ligger spredt i de fjerneste egne af landet, så de nødvendige transporter og forbindelser bliver meget langvarige, kostbare og besværlige.

Man har beskrevet Tanzania som »en omvendt dyb tallerken«, hvor befolkningen lever på kanten af »tallerkenen«, mens bunden af den, den kæmpemæssige centrale højslette, faktisk er ubeboet.

Rejser man igennem Tanzania med bus eller tog – og det tager flere dage, men er meget billigt – skulle man ikke tro, at det var et landbrugsland, man så glide forbi sig. Man ser nogle spredte hytter hist og her, nogle enkelte træer og palmer, og måske

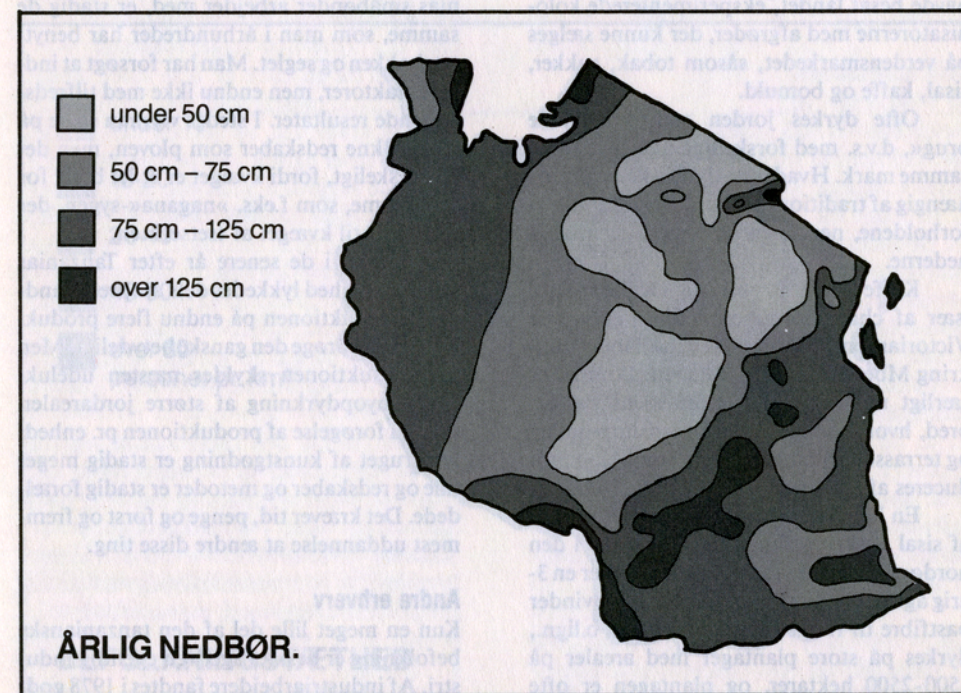
nogle småmarker med forskellige afgrøder plantet imellem hinanden. Men det er her, størsteparten af de godt 20 mill. mennesker lever – ca. 4 gange Danmarks befolkning – men spredt ud over landet så befolknings-tætheden mange steder er nede på 20 indbyggere pr. km². Disse mennesker lever først og fremmest af deres »shamba«, deres egen jordlod, som forsyner familien med mad, og måske frembringer et overskud, som de kan sælge på det lokale marked eller til den lokale andelsforening.

Store plantager, derimod, vil man kun finde enkelte steder f.eks. i det nordøstlige hjørne mod grænsen til Kenya, og i Iringa-området. Statistisk set er det svært at gøre op, hvor stor en produktion, der foregår på familiebrugene, da det meste af produktionen jo spises af familien selv, (den såkaldte subsistensøkonomi) og derfor ikke omsættes. Ser man kun på den del af landbrugsproduktionen, der sælges til eksport eller hjemmemarkedet, producerer de ca. 1,5 mill. små familiebrug ca. 85% af den samlede land-

brugsproduktion, mens plantager og storbrug kun frembringer de 15%. I de seneste år er en stigende del af produktionen blevet leveret fra Ujamaa-landsbyer.

Afgrøder og dyrkningsmetoder

Den oprindelige afrikanske befolkning dyrkede mest hirse og durra ved hjælp af såkaldt »flyttemarksbrug«, d.v.s. ved at brænde buske og træer væk i et område og dyrke det i måske to-tre år, hvorpå man i seks-tolv år lod det ligge brak, mens man dyrkede nogle andre områder. Systemet varieredes på en kompliceret måde, så man ikke alene skiftede mellem de små områder ca. hvert tredje år, men også varierede svedjebrugene ved at flytte fra hele området efter ca. 15 år, hvorved man efter en generation, ca. 45 år, kom tilbage til de oprindelige områder. »Flyttemarksbrug« indebærer altså dels bopladsskift ca. hvert 15. år, dels kortere perioder med vekselbrug for hver boplads. Denne dyrkningsmetode har sine indlysende for-

dele, da den ikke udpiner jorden, som derfor ikke kræver tilført gødning.

Tanzanias befolkning er vokset fra ca. 4 mill. i 1911 til de nuværende godt 20 mill. Den øgede befolkningstilvækst på nu 3,4% har brudt det oprindelige system ned. I takt med befolkningstilvæksten er man begyndt at vende tilbage til de gamle bopladser først efter 10-15 år, og til slut måske for at blive helt fastboende. Da dyrkningsmetoderne ikke er blevet væsentligt ændret - f.eks. ved anvendelse af gødning - er jorden ofte blevet udpint relativt hurtigt med en formindsket produktion til følge.

Udover hirse og durra dyrkedes også bananer og enkelte steder holdtes en del kvæg. Hen imod slutningen af 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet indførtes nye afgrøder, ikke så meget fordi de havde større næringsværdi for menneskene, men fordi hvide plantageejere ved salg til først og fremmest det fødevarieimporterende Zanzibar kunne opnå store fortjenester. Således indførtes majs og ris, og senere, da europæerne havde besat landet, eksperimenterede kolonisatorerne med afgrøder, der kunne sælges på verdensmarkedet, såsom tobak, sukker, sisal, kaffe og bomuld.

Ofte dyrkes jorden som »blandede brug«, d.v.s. med forskellige afgrøder i den samme mark. Hvad man dyrker kan være afhængig af traditionen i området, jordbundsforholdene, nedbøren og afsætningsmulighederne.

Kaffe dyrkes omkring Kilimanjaro, især af chaggastammen, ved Bukoba ved Victoriasøens vestbred og i højlandet omkring Mbeya ud til Malawisøen. Bomuld er særligt udbredt ved Victoriasøens sydøstbred, hvor man anvender overrislingsanlæg og terrassedyrkning, og hvor bomulden produceres af småbrug.

En hel anden karakter har dyrkningen af sisal omkring Tanga og Morogoro i den nordøstlige del af landet. Sisalen, der er en 3-årig agaveplante, af hvis blade man udvinder bastfibre til fremstilling af tovværk o.lign., dyrkes på store plantager med arealer på 1500-2500 hektarer, og plantagen er ofte

knyttet til en fabrik, hvor fibrene forarbejdes.

På Zanzibarøerne, hvor man har en rigelig nedbør, producerer man kryddernelliker, som er meget værdifulde og benyttes til medicinframstilling.

Alle afgrøder, som hidtil er nævnt, er salgsafgrøder, d.v.s. at de produceres for at blive solgt for penge til andre end den, der har dyrket dem, hvad enten det nu er på det lokale marked eller på det internationale marked. Da priserne på sådanne salgsafgrøder svinger meget efter forhold, som den enkelte bonde eller hele landet for den sags skyld ikke har indflydelse på, er det en fordel for landet, at man dyrker flere forskellige salgsafgrøder, så man ikke bliver så afhængig af en enkelt afgrøde.

Udover salgsafgrøderne dyrker næsten alle bønder andre afgrøder til brug i deres egen husholdning. Det er afgrøder som hirse, majs, kasawa og grøntsager som kål, kartofler, tomater, appelsiner og bananer.

De redskaber, som de fleste af Tanzanias småbønder arbejder med, er stadig de samme, som man i århundreder har benyttet: hakken og seglet. Man har forsøgt at indføre traktorer, men endnu ikke med tilfredsstillende resultater. I stedet vil man satse på oksetrukne redskaber som ploven, men det er vanskeligt, fordi kvæget er et let bytte for sygdomme, som f.eks. »nagana«-sygen, der overføres til kvæget af tsetsefluen.

Det er i de senere år efter Tanzanias selvstændighed lykkedes dels at sprede landbrugsproduktionen på endnu flere produkter, dels at forøge den ganske betydeligt. Men merproduktionen skyldes næsten udelukkende nyopdyrkning af større jordarealer, ikke en forøgelse af produktionen pr. enhed. Forbruget af kunstgødning er stadig meget lille og redskaber og metoder er stadig forældede. Det kræver tid, penge og først og fremmest uddannelse at ændre disse ting.

Andre erhverv

Kun en meget lille del af den tanzanianske befolkning er beskæftiget ved egentlig industri. Af industriarbejdere fandtes i 1978 godt

60.000 svarende til 15% af den samlede arbejdsstyrke. Af lønmodtagerne er en tredjedel landarbejdere, især beskæftiget på de store sisalplantager. I byggeriet arbejder ca. 55.000, mens resten af lønmodtagerne er ansat i statens administration, ved handel og i serviceerhverv, f.eks. hoteller og restaurationer.

Den vigtige industri er den levnedsmiddelforarbejdende, såsom drikke- og fødevarer, samt tekstilfabrikkerne. Forædling af landets egen produktion er netop ét af målene for den industri, man forsøger at bygge op. Et andet er, at de varer, man vil fremstille, skal erstatte hidtil importerede, enkle forbrugsvarer fra udlandet. Og endelig vil man som industriprodukt i høj grad satse på byggemateriale som f.eks. cement. Men endnu er Tanzanias industri lille og uden stor betydning.

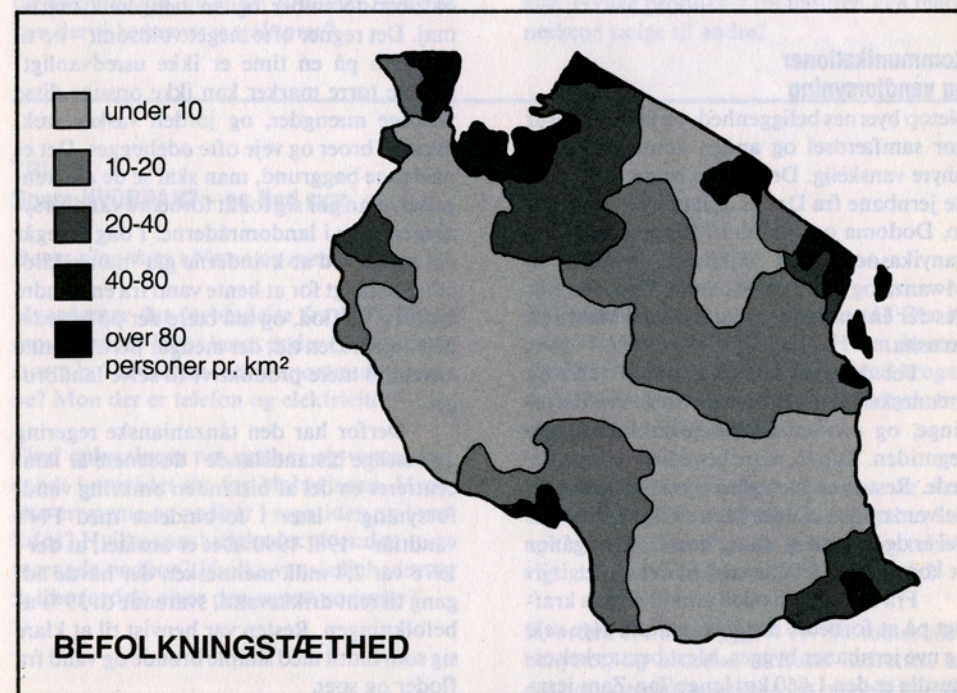
Detailhandelen er i høj grad domineret af udlændinge, først og fremmest asiater fra Indien og Pakistan, hvoraf der findes ca. 85.000 i landet. Udover denne minoritet fin-

des der også 25.000 arabere og 20.000 europæere, hvoraf de sidste ofte indtager ledende eller rådgivende stillinger indenfor erhvervs- livet.

Tanzania har i sin undergrund en del mineraler, særlig i den sydlige del af landet, men de fleste af dem udvindes ikke p.g.a. mangel på transport, kvalificeret arbejdskraft og kapital. Dette gælder således bly, glimmer, tin, kul og jernmalm samt råfosfat. Derimod bryder man diamanter og en del guld, som eksporteres.

Byerne

Skønt langt den største del af befolkningen bor på landet, er der en stigende tendens til at man flytter ind til byerne, først og fremmest til Dar es Salaam, som vokser med kolossal hast. Mens man optalte 273.000 indbyggere i 1967, anslår man i dag indbyggertallet til at være knap 1 mio. Det betyder, at man vanskeligt kan tilvejebringe de mest nødvendige sociale, hygiejniske og bolig- mæssige foranstaltninger, og der findes

mange arbejdsløse unge, som må klare sig på forskellig vis.

Udover Dar es Salaam findes der i hovedlandet flere andre byer af betydelig størrelse. Inde i landet ligger Dodoma (ca. 50.000), som man for nogle år siden gjorde til landets hovedstad i stedet for Dar es Salaam.

Ved Victoriasøen ligger Mwanza (ca. 180.000), ved det Indiske Ocean ligger Tanga (ca. 150.000) og ved foden af Kilimanjaro ligger byerne Arusha (ca. 95.000) og Moshi (ca. 60.000).

Der findes altså en håndfuld byer af anseelig størrelse. Men herudover bor befolkningen spredt ud over hele landet, og det er karakteristisk, at byerne bortset fra koncentrationen omkring Dar es Salaam, ligger på den omtalte »tallerkens« yderrand, hvilket naturligvis skyldes de klimatiske og andre naturforhold.

Zanzibarerne er i modsætning til hovedlandet meget tæt befolket. Der bor på alle øerne tilsammen ca. 500.000 mennesker.

Kommunikationer og vandforsyning

Netop byernes beliggenhed, og landets natur gør samfærdsel og anden kommunikation uhyre vanskelig. Der findes en øst-vestgående jernbane fra Dar es Salaam via Morogoro, Dodoma og Tabora til Kigoma ved Tanganyikasøen med stiklinier nordpå til Mwanza og sydpå til Mpanda. Desuden findes der en nordgående jernbane til Moshi og Arusha.

For det meste er transport af varer og mennesker henvist til veje, hvis kvalitet er ringe, og ofte er disse veje lukkede p.g.a. regntiden. Kun få, store hovedveje er asfalterede. Resten er blot grusveje eller hjulspor. Selvom cyklen er udbredt som transportmiddel er de fleste dog stadig henvist til at gå for at komme fra det ene sted til det andet.

Fra regeringens side arbejder man kraftigt på at forbedre denne situation. Nye veje og nye jernbaner bygges. Mest bemærkelsesværdig er den 1.860 km lange Tan-Zam jern-

bane, der forbinder Zambia med Tanzania. Den blev færdig i 1975, med hjælp i form af et rentefrit lån fra Kina. Udover at udbygge transportnettet i selve Tanzania tjente jernbanen også til at lette situationen for Zambias eksport, da det daværende Rhodesia lukkede sin grænse til Zambia i 1973-80.

Spredt over hele landet ligger en række småflyvepladser til den vigtigste trafik. En stor, international lufthavn findes i Dar es Salaam, og i Arusha-Moshi området er der bygget en anden stor lufthavn, som primært skal modtage turister til de nærliggende nationalparker.

Et særligt problem for Tanzania er vandforsyningen. For at forstå baggrunden bør man vide, at kun en tredjedel af landet kan forvente at få mindst 750 mm regn om året, hvilket anses for at være minimumsgrænsen for landbrug. Samtidigt er nedbørens fordeling på året meget ujævn med en regnperiode for hele landet i november-marts.

I kystområderne er der en kort regntid i oktober-december og en længere i marts-maj. Det regner ofte meget voldsomt – op til 300 mm på en time er ikke usædvanligt! Mange tørre marker kan ikke opsuge disse vældige mængder, og jorden vaskes væk, ligesom broer og veje ofte ødelægges. Det er på denne baggrund, man skal se de anstrengelser, man gør sig for at forbedre vandforsyningen især i landområderne. I dag foregår det meste ved at kvinderne går mange kilometer dagligt for at hente vand fra en mindre brønd eller flod, og må bære det på hovedet hele vejen. Den tid, der medgår hertil, kunne anvendes mere produktivt til selve landbruget.

Derfor har den tanzanianske regering og vestlige bistandslande i de senere år koncentreret en del af bistanden omkring vandforsyning – især i forbindelse med FN's vandtiår – 1981-1990. Det er anslået, at der i 1976 var 7,4 mill. mennesker, der havde adgang til rent drikkevand, svarende til 39% af befolkningen. Resten var henvist til at klare sig som hidtil med simple brønde og vand fra floder og søer.

Natur og menneske

Forslag til arbejdsopgaver

TRIN 1:

Se, lyt, forklar og forstå ...

Hvad viser film og dias om ...

Landskabet omkring MPUA

Hvad vokser der? Er det højland eller lavland? Hvordan kommer man fra sted til sted?

Hvad dyrkes der på markerne og hvad anvender familien til føde, hvad gemmer de, og hvad kan de sælge til andre?

Om redskaber til markarbejde, til madens tilberedning og til andet arbejde. Hvorfor kan der ikke benyttes traktorer?

TRIN 2:

Spørg HVORDAN? – og find svar

Benyt planchen »Natur og menneske«

Hvordan er der forbindelse fra MPUA til omverdenen? Hvor langt er der til nærmeste større by? Hvordan er transportmulighederne? Mon der er telefon og elektricitet?

Find oplysninger om nedbør og varme året rundt i området øst for Malawisøen. Hvordan er varme og nedbør i regntiden og i tør-tiden? Hvilke vanskeligheder giver den store mængde nedbør? Hvilke vanskeligheder og hvilke fordele giver den varme sommer?

Hvordan får familien vand, lys, varme, klæder og materialer til husbygning?

Hvad kan befolkningen leve af i de store skove langt fra byer, havn og flyveplads?

Hvad får menneskene fra naturen? Skriv en liste over de produkter fra naturen, menneskene benytter til føde, redskaber og beboelse. Hvilke produkter fra naturen kan menneskene sælge til andre?

Hvordan skaffer menneskene vand? Der er knap 1 kilometer til kilden. Hvem henter vand? Hvordan opbevares det? Hvad bruges det til? Hvad ville en vandleddning betyde for menneskene – for sundheden?

Hvordan dyrkes jorden? Hvordan ser den ud? Hvad vokser der? Hvilke redskaber benyttes? Hvorfor er majs, bønner og tobak vigtige afgrøder i denne del af Tanzania?

Hvordan er huset bygget? Hvilke materialer benyttes, og hvordan er huset indrettet, så det beskytter menneskene i et tropisk klima?

TRIN 3: Spørg HVORFOR? – og diskuter nogle muligheder

Benyt bibliotek og lærerinformation

Undersøg højdeforhold i Tanzania, mål afstande i landet og find oplysninger om transport og forbindelseslinjer i landet. Hvad betyder kontakt-muligheder for udvikling?

Hvorfor er der forskel på naturforholdene i landets indre og i de ydre områder? Hvor bor de fleste mennesker? Hvad er årsagen til dette? Hvilken betydning har befolkningens fordeling for benyttelse af naturen?

Hvorfor lever 88% af befolkningen på landet? Hvad dyrker de? Hvad kan Tanzania forarbejde og eksportere? Hvorfor er kvægeavl og større landbrug ikke udviklet?

Hvorfor er naturforekomsterne så lidt udnyttet?

Sammenlign de gamle og nye landbrugsmetoder. Hvilke fordele og hvilke ulemper er forbundet med henholdsvis svedjebrug og intensiv dyrkning?

Menneske og familie 2

Familieformer

Det traditionelle familiemønster i Tanzania er storfamilien, der består af et familieoverhoved – en eller flere hustruer og deres børn. Mandens forældre, hans yngre brødre og brødrenes hustruer og børn bor ofte i samme landsby, og ikke så sjældent i det samme hus.

Dette mønster har mange afvigelser, afhængig af de lokale stamme- og slægtstraditioner. Man finder mange små kernefamilier blot bestående af mand, kone og deres egne børn. Eller en enlig mor med børn måske fra flere ægteskaber. I byerne findes den moderne kernefamilie i lighed med, hvad man finder i Danmark.

I storfamilien betragtes manden som regel som familieoverhoved, men en ældre bedstemor eller f.eks. en ældre bror kan også anses som den ledende i familien. Hustruen betragtes først og fremmest som moderen til mandens børn.

Manden hører til to familier, i den første familie som søn og bror, i den anden familie som mand og far. Båndene mellem mand og hustru er langt svagere end de, der eksisterer mellem hver enkelt partner og hans eller hendes slægtsfolk. En mand vil da også hellere deponere sine ejendele hos sine forældre end hos sin hustru.

Forholdet mellem mand og hustru varierer meget fra stamme til stamme, men det er normalt, at manden har autoritet over hustruen. Mandens autoritet kan føre til fysisk brutalitet over for kvinden, hvilket kan betyde, at hun midlertidigt forlader ham og tager hjem til sin egen familie.

Det er hustruens opgave at tage sig af alt inden for husholdningen: rengøring, vask, madlavning, have- og markarbejde. I tilfælde af polygami skal manden behandle

alle hustruer ens, og hver kone skal have sin egen husholdning og eget ildsted. Hustruerne har ofte deres private have, som de frit kan disponere over, mens manden bestemmer over udbyttet fra den fælles mark.

Forbindelsen mellem fader og børn er reserveret, dog er forholdet til ældste søn anderledes, da denne skal opdrages til at efterfølge den autoritære fader.

Det kærlige forhold mellem moder og børn kommer ofte mere synligt til udtryk end herhjemme, især mellem moder og datter. Børnenes forhold til bedsteforældrene er også meget inderligt og nært. Det er en stor tilfredsstillelse for de gamle at se slægten fortsætte, så man opkalder børnebørnene efter deres bedsteforældre for på den måde synligt at give udtryk for slægtsbåndene. Børnene opdrages til at vise stor respekt for forældrene og alle andre ældre medlemmer af familien. De har mange pligter i hjemmet, og hvis de senere flytter hjemmefra og tjener penge, sender de bidrag hjem til storfamilien.

Traditionelt er den afrikanske gæstfrihed stor. Slægtninge kan bo på ubestemt tid hos storfamilien. Ofte må værten låne penge for at kunne opfylde gæstens krav om husly, mad og rejsepenge. Det udvidede tanzanianske familiesystem kan således i nogle tilfælde være en byrde for en fattig familie.

Ægteskabelige forhold

Ca. en tredjedel af alle gifte mænd er registreret som polygame (dvs. en mand har flere koner), men reelt ligger tallet betydeligt højere. Det er ofte familien, der bestemmer, hvem deres søn eller datter skal giftes med. I reglen vælges en slægtning.

Før ægteskabets indgåelse betales brudepris, enten i kvæg eller rede penge. Brudepris er i følge loven ingen betingelse for ægteskabets indgåelse, men det er en ældgammel skik, som stadig følges. Brudepris er en gave til pigens forældre, den skal hjælpe manden til at respektere sin kone og den skaber bånd mellem de to familier. Prisen kan variere, men er afhængig af brudens alder, skønhed og uddannelse.

Ved evt. skilsmisse betales brudeprisen tilbage med fradrag for børn. Brudepris kan være en tung belastning for et ungt ægtepar. Somme tider anvendes hans søsters brudepris til betalingen, men i så fald vil søsteren kræve en vis ret over broderens fremtidige børn.

I tilfælde af polygami anses det første ægteskab for at være det vigtigste, og den første kone og hendes børn har en højere status. Hvis konen synes, at hun har for meget arbejde, og familien ellers har råd til det, vil hun foreslå manden at købe en ny kone, som måske er hendes bedste veninde. Bryllups-ceremonierne kan enten foregå i en kristen kirke, i en moske, eller hos de lokale myndigheder. De traditionelle stammeritualer anerkendes også.

Børn betyder velstand. Mange mænd har børn, inden de gifter sig. I nogle stammer kan en kvinde kun blive gift, hvis hun i forvejen har bevist, at hun kan få børn. En familie med få børn anses almindeligvis for at være fattig.

Boligen

Boligens størrelse og hytternes eller husenes facon varierer i Tanzania fra stamme til stamme, men materialerne og fremgangsmåden ved opførelsen af huse og hytter er nogenlunde den samme.

Et godt bygget hus kan holde i ca. 10 år. Temperatursvingninger, træborende biller og termitangreb er med til at forkorte husets levetid. Der er dog flere måder at bygge hus på.

En af de traditionelle fremgangsmåder går ud på, at man rydder en egnet plads for sten, græs og rødder. Materialerne samles

sammen: en række lige pæle, strimler af bøjelig bark, græs og myretuejord. Så tegnes grundplanen på jorden, og man graver huller til pælene. Foroven er pælene kløftede, og heri anbringes loftsbjælkerne. Man binder pælene sammen ved hjælp af barkstrimler, der i forvejen er blødgjorte i vand. De bindes, mens de endnu er våde, og knytningerne strammes i tørreprocessen.

Nu ligner hytten et kæmpemæssigt kurvearbejde. Derefter fastgøres bundter af græs i tagets fletværk. Til tætning af taget anvendes kogødning blandet med myretuejord, hvortil føjes vand, så man opnår en klæbrig masse. Denne blanding er yderst modstandsdygtig over for tæring i regntiden. I løbet af et par uger begynder græsset at spire, og snart ligner hele taget en eng. Det er ikke ualmindeligt, at der også vokser græs- kar på taget. Til væggene anvendes blot en blanding af myretuejord og vand, som børnene stamper til en tyk, fast grød med fødderne.

Inde i hytten kan man lave et par senge af stampet jord eller træ, et ildsted og et saltkar. I den lille gård støbes to slibesten fast i leret, en man kan male korn på, og en anden til slibning af jagt- og markredskaber. Møblerne i hytten kan være trebenede taburetter beklædt med gedeskind eller kasser lavet af bark. Hovedskallen af en ko kan også bruges som stol, og koskindet som sengetæppe. I husholdningen anvendes lerpotter, træskåle, græskar og »kokosgeden«, d.v.s. en lav taburet med en fastgjort kniv, hvorpå man kan raspe en kokosnød. Som jagtredskaber har man bue og pil, og markredskaberne er hakken, øksen, kniven og seglet.

Klædedragten

Man tildækker sit legeme for at beskytte det mod varme og kulde, men også af religiøse hensyn. I byerne klæder de unge mennesker sig europæisk, mens den ældre generation foretrækker khanga, kitenge eller den traditionelle afrikanske dragt.

Kvindernes dragt består af en lang kjole i en eller to dele, syet i et farverigt mønstret bomuldsstof. På hovedet bærer de en turban

af samme stof. Hovedbeklædningen stammer fra Zaire, men er nu på mode i mange afrikanske lande.

Mændenes nationaldragt er syet af et let stof, ensfarvet og består af benklæder med kortærmet skjorte uden krave.

En khanga består af to stykker mønstret bomuldsstof. Det ene stykke svøbes omkring legemet og fastgøres lige over brystet, mens det andet kan bruges som hovedbeklædning og hænge løst ned ad ryggen eller evt. som bærepose til et lille barn.

En kitenge er ligeledes lavet af mønstret bomuldsstof, men kvaliteten er bedre end i khanga. Mændene bruger kitenge i deres kortærmede skjorter, som hænger løst uden på benklæderne.

Ved kysten ses ofte kvinder i lange sorte klædninger, og mænd i lange hvide klædninger og med turban eller broderet hue på hovedet. Denne påklædning er muhamedansk-arabisk, der stammer fra Zanzibar. På fødderne bærer man gummisandal med en strop mellem tæerne, eller evt. en sandal skåret ud af et gammelt bildæk.

Afrikaneren har et kort og kruset hår. Kvinderne fletter det ofte i små fletninger, som fæstnes med sytråd i mange fantasifulde frisurer.

Dagens gang

Familiens medlemmer står tidligt op. Til gengæld hviler man sig i de hede eftermiddagstimer. Allerede kl. 7 morgen, østafrikansk tid, ser man kvinderne komme tilbage fra deres måske kilometerlange morgentur med brænde eller vand på hovedet. Børnene skal være i skole kl. halvtot. De bærer skoleuniformer. Foruden en fuld timeplan med forskellige fag har børnene rengørings- og oprydningsarbejde, markarbejde samt sport på skolen. Børnene er ivrige efter at lære noget, især fordi de ved, at det er et privilegium at gå i skole: kun hvert andet barn har mulighed for det.

Om morgenen handles der friske grøntsager og fisk på markedet. En kop tyrkisk kaffe er rar at starte på. Allerede ved middagstid har markedet skiftet udseende og

lugt. Jorden er slimet af rådne frugter, fiskeaffald og kloakslam, og solens varme skaber hurtigt forrådnelse.

Hen på formiddagen arbejdes der i marken. Det er hårdt, redskaberne er primitive, solen er stærk, og jorden er tung. Det er kvinderne, der holder jorden ren, de planter og sår, mens mændene hjælper til, når et større buskland skal ryddes.

Ud på eftermiddagen samles grøntsager og frugter sammen til dagens hovedmåltid, som spises ved fire-tiden om eftermiddagen. Der drikkes vand til maden. Vandet opbevares køligt i lerpotter. Mælk, kaffe eller te er luksusdrikke.

I den lokale bar drikkes »pombe« og »chibuku«. Pombe er hjemmebrygget øl, som laves af majs, bananer, sorghum, hirse og sukkerrør. Man tilsætter honning for at gøre smagen stærkere. Chibuku er palmevin. Den er velsmagende den første dag, men bliver senere meget stærk og lugter ligesom terpentin.

Hovedretten er ugali, en stiv grød lavet af majsmeal. Somme tider blandes kasawa og hirsemel i blandingen. Kasawa eller majs-rødderne stødes i morteren, og melet sigtes i en flad kurv, hvorefter det koges. Røgen lægger sig tungt i hytten, hvor der ingen ventilation er.

Grøden koges stiv og tyk, så man ved spisningen kan forme små kugler af den. Den spises sammen med kogt indmad fra fjerkræ eller med brune bønner til. Familien har to tallerkener, en til faderen og en til moderen og børnene.

I de områder, hvor det regner meget, er bananen det vigtigste næringsmiddel. Der findes både kagebananer og spisebananer. Der spises også ris, yams, søde kartofler og kasawarødder. Kød og fisk hører til sjældenhederne. Man spiser friske grøntsager i regntiden. Sommetider gemmes de til den tørre årstid.

Af vildtvoksende grøntsager kan nævnes svampe, græskar, paipaitræer og mangotræer.

I haven dyrkes: løg, kål og tomater. I kystegnene har man mange kokostræer.

Man får kød fra geder, får og kyllinger. Kvægavl er begrænset. Både fisk og kød kan tørres og opbevares. Børnene elsker som slik at sutte på sukkerrør ind imellem måltiderne.

Mænd og kvinder spiser separat, og mændene spiser først. Hænderne vaskes før og efter måltidet, og man spiser med fingrene. Man sidder på taburetter eller på selve gulvet. Det er uhøfligt at spise for lidt eller for hurtigt samt at tale under måltidet. I de mindre kernefamilier i byerne spiser ægtepar ofte sammen.

Mange bliver syge af fejl- eller underernæring. Dette skyldes dels uvidenhed om rigtige spisevaner, dels taburegler og endelig manglende muligheder for at få den korrekte føde.

Regeringen gør i øjeblikket et stort propagandearbejde i skoler, for at få lærerne til at undervise i ernæringslære, og man udsender ernæringseksperter og sygeplejersker til landsbyerne. Mange små børn dør i den periode, hvor de går fra modermælken over til den stivelsesholdige ugali.

Efter måltidet hviler man sig. Faderen går måske over i den lokale bar, og kvinderne (som ofte har en arbejdsdag på 15-18 timer bag sig) sætter sig uden for hytten. Nogle fletter måtter ved lyset fra den lille tranlampe, mens andre bare snakker og ammer børnene.

Religiøse og kulturelle forhold

De oprindelige stammereligioner er meget udbredte i Tanzania og lever ofte side om side med kristendom og muhamedanisme. Afrikansk religion kan defineres som det dybestliggende grundelement i al afrikansk handle-måde, hungeren efter livskraft. De livsværdier, som afrikaneren sætter højest er liv, styrke, vitalitet og det at leve kraftfuldt. Man må sikre, at kraften bevares for ens efterkommere. Styrke, livsduelighed og livsenergi er ord, som er centrale i bønner til Gud, ånderne og de døde. Skaberguden er den absolutte livskraft.

Afrikaneren betragter sig selv som en

del af en større helhed. Han har et ydre og et indre navn, det indre følger ham hele livet igennem og er tegn på individualitet inden for klanen. Det ydre gives ved indvielsesritualet. Et tredje navn vælger og ændrer han, når han har lyst.

Afrikaneren opfatter menneskets krop som en ydre skal og det indre som ånd, når mennesket dør, går ånden tilbage til Gud. Det menneskelige samfund omfatter altså både levende og døde. Man lever, forplanter sig og derved foreviger man sig, man passerer det jordiske livs forskellige stadier, og døden er blot en overgang til andet stadium.

Afrikaneren tror, at forfædrene genfødes i fødte børn. At dø barnløs er forfæjlelse af livet. Broen fra døden til livet er brudt.

Landsbyens ældste eller høvdingen kan optræde som forbindelsesled mellem de døde og den levende. De levende vil gerne i besiddelse af de dodes kraft, derfor ofrer man. Livskraften bevares, forstærkes og fornyes gennem ofre.

Islam er en tolerant religion, da man sammen med den nye religion kan bibeholde det meste af sin gamle livsopfattelse. Skaberguden kommer på lige fod med islams krav om en gud. Og koranen styrker livskraften.

Kristendommen fik mange tilhængere, fordi religionen ikke kom alene, men sammen med teknik, medicin og undervisning. Når Gud i den kristne forkyndelse fremstilles som faderen, tager sig af de lidende, tildeles han af afrikaneren forfædrenes funktioner. Betones det derimod, at han er den Almægtige, Himlens og Jordens Skaber, skubbes han i baggrunden og bliver lig afrikarens skabergud.

I nogle stammer afholdes indvielsesritualer, d.v.s. ceremonier omkring børnenes overgang til voksenstadiet. Indvielsesritualer holdes ikke hvert år. De finder sted, når man kan samle et tilstrækkeligt antal drenge og piger i den rette alder. De fleste stammer har bibeholdt ritualerne for drenge, men det er kun få stammer, der stadig har det for piger. Drengene er i alderen 9-16 år, pigerne i den alder, hvor de får deres første menstruation.

Indvielserne finder sted et sted ude i skoven, hvor man har bygget en hytte til formålet. Indvielsesperioden varierer fra et par uger til flere måneder. Det er en periode, hvor drengene og pigerne skal fuldstændiggøres, oplæres og instrueres. De bliver instrueret om stammetraditioner og stammehelligheder og om deres fremtidige pligter som mænd og kvinder. De hårde fysiske prøvelser skal ødelægge og tilintetgøre barnet. Manden og kvinden bliver født. De får nye navne og nyt tøj. Indvielserne foregår kollektivt, og de indviede knyttes ved ceremonierne sammen som en gruppe for resten af livet.

Genoptagelsen af det normale liv efter isolationsperioden fejres ved store danse- og ølfester. Folkemusikken i Tanzania er ikke for tilhørere, men for deltagere. Alle danser, synger, klapper i hænderne og stamper med fødderne i takt til musikken og sangen.

Musikken er ikke kun en kilde til adspredelse og glæde, men midler til magi og skabelse af ekstase, som er forbundet med gudsdyrkelsen. Tromning, dans og sang må aldrig adskilles. I skolerne indøves danse for at holde traditionerne i live. I afrikansk musik har man altid mindst to hovedslag gående samtidig. Denne proces af mangfoldige hovedslag eller krydsslæg er grundlaget for afrikansk rytme.

Når man spiller og danser, anvender man ofte masker. Nogle masker dækker kun ansigtet, andre hele hovedet og atter andre hele kroppen. Danse-maskerne forestiller dyr, mennesker eller ånder. Maskerne bliver lavet af letfordærligt materiale, i reglen træ, og dekoreret med fjer, dyretænder og muslingeskaller. Når afrikaneren bærer en maske, bliver det overnaturlige væsen legemliggjort i masken i al den tid, masken stilles til skue. Derfor er masken ukrænkelig. Masken forvandler bæreren til en ånd, som han repræsenterer eller symboliserer. Disse ceremonier er medvirkende til at vedligeholde stammernes traditioner. Derved knyttes det enkelte menneske til slægten og stammen i et fællesskab ved symbolske handlinger.

Forslag til arbejdsopgaver

TRIN 1: Se, lyt, forklar og forstå

Hvad viser film og dias om ...

Matenda Abdallah er en travl mand. Sammen med sin broder er han i marken. Han har arbejde på et værksted og besøger naboen – en radiomekaniker, som bygger hus. Fortæl om hans forskellige jobs, hans klæder og hans forhold til koner og børn.

Atabia, den ældste kone, arbejder mest ved huset. Hun går i filmen med en blå bluse. Fortæl om den ældste kones klæder, hendes arbejde og samarbejde med de andre i familien.

TRIN 2: Spørg HVORDAN? – og find svar

Benyt planchen »Menneske og familie«

Hvordan har familien indrettet sig? Se på tegningen og fotografierne og forklar, hvor familiens medlemmer sover, arbejder, spiser og hygger sig sammen.

Hvilket indtryk får man af livet i en storfamilie. Nævn fordele og ulemper ved at leve så tæt sammen.

Hvordan er huset bygget? Hvilke materialer benyttes? Hvordan opføres et hus, så det beskytter mod varme, kulde og regn.

Hvordan får familien vand, føde og brændsel? Hvordan kan de få penge til at købe an-

Alayka, Matendas anden kone, har en brunmønstreret kjole og prikket skørt. Fortæl om hendes arbejdsdag fra hun henter vand ved kilden, til hun sidder foran huset ved solnedgang med de andre koner og Matenda.

Alena, Matendas tredje kone bærer en rød/hvid khanga. Fortæl om hendes arbejde i marken og i huset.

Alosi, Matendas fjerde kone er 16 år. Følg hendes arbejde dagen igennem.

Fortæl om børnene i familien.

dre fornødenheder? Hvad findes der, som er købt, i og ved huset?

Hvordan er familiens ernæring? Hvad spiser de? Hvordan tilberedes maden? Hvordan er familiens sundhedstilstand?

Hvordan ser klædedragten ud? – for kvinder og for mænd? – for børn? Hvordan kan klæderne beskytte mod varme og kulde? Hvad er de lavet af?

Hvordan er kvindernes og børnenes stilling i familien? Er der forskel på deres arbejde og anseelse?

TRIN 3: Spørg HVORFOR? – og diskuter nogle muligheder

Benyt bibliotek og lærerinformation

Hvorfor er storfamilien en almindelig familief orm i en stor del af Afrika? Sammenlign med kernefamiliens fordele og ulemper.

Flerkone-ægteskabet (polygami) er en almindelig afrikansk og muhamedansk familief orm. Find oplysninger om denne form for ægteskab.

Hvorfor er der flest drenge i skolen? Hvilke uddannelser står åbne for piger? Find oplysninger om kvindernes stilling i Tanzania og andre afrikanske lande?

Hvorfor er afrikaneren så afhængig af sin familie og sin stamme? Læs om livet i en af Afrikas mange stammer f.eks. i bogen »Tanzania vil selv«.

Religion og indstilling til livet ses i de traditioner, som bevares i familie og samfund. Læs om afrikanske stammereligioner og skikke ved fødsel, indvielse til voksen, bryllup og død.

Familie og samfund 3

I det traditionelle afrikanske samfund levede menneskene i storfamilier, ofte i landsbysamfund indenfor en bestemt stamme med særlige traditioner og livsmønstre. En stærk indbyrdes loyalitet og en respekt for alles rettigheder var med til at holde familien og landsbyen tæt knyttet sammen. Man arbejdede sammen, og alle fik del i arbejdets resultat.

Den større velstand, som tilkom de ældste i familien, forvaltedes som reserve til dårlige tider. Ingen behøvede at sulte, mens andre levede i overflod. Hvis en forsørger døde, overtog slægten ansvaret for hans børn. Syge og gamle følte sig ikke tilovers. Der fandtes ingen opdeling i arbejdsgivere og arbejdere. Det var det udvidede familiefællesskab, som på swahili kaldes *Ujamaa*.

Ved den arabiske ekspansion fra Zanzibar ind på fastlandet i 1800- og 1900-tallet lærte afrikanerne nye varer, nye adfærdsformer og traditioner at kende. Mange blev tilhængere af islam, og enkelte begyndte at handle i stedet for at dyrke jorden, men stort set ændredes den traditionelle levevis i storfamilierne ikke.

Først ved europæernes ankomst til Afrika kom kolonialismen og den egentlige kapitalisme til afrikanerne. De lærte af deres hvide herre, at man kan udnytte andre til sin egen vinding. Man lærte også plantagedrift, og driftige afrikanske bønder begyndte i det små at ansætte lønarbejdere til at klare det daglige landbrugsarbejde for sig, mens ejerne profiterede af deres arbejde ved at købe mere jord.

Bønderne begyndte at lægge deres landbrug om for at tjene penge ved at sælge nye afgrøder til eksport fremfor at dyrke afgrøder som de kunne bruge i deres hushold-

ning. Det traditionelle familie- og landsbysamfund blev nedbrudt.

Kampen mod kolonimagten

Igennem en sej kamp mod kolonimagten lykkedes det for afrikanerne at blive selvstændige, så de politisk set kunne bestemme over deres egne forhold.

Tyskland besatte Tanzania i 1890'erne, men landet blev erobret af englænderne under Den første Verdenskrig. Derefter administrerede Storbritannien området under ansvar overfor Folkeforbundet, senere De forenede Nationer, hvilket reelt var det samme som at være en koloni, men det gav dog visse politiske manøvreremuligheder, som afrikanerne til fulde forstod at udnytte.

I 1954 dannedes partiet TANU (Tanganyika African National Union) under ledelse af læreren Julius Nyerere, som herefter blev ledende i kampen for uafhængighed. Ved valg i årene 1958-60 vandt partiet en overvældende tilslutning, og den 9. december 1961 blev Tanganyika selvstændigt. Efter en revolution på Zanzibarøerne i januar 1964 mod det arabiske overherredømme sluttede Zanzibar sig til Tanganyika, og den forenede republik fik navnet Tanzania.

Man havde vundet den politiske selvstændighed, men man var stadig økonomisk og socialt afhængig af de europæiske kolonimagter og andre lande. I Tanzania var tusinder af europæere beskæftigede som ledende i erhvervslivet, i statens administration og i de store plantager, og udenlandske firmaer og banker tjente og udførte store pengebeløb.

Tanzanianerne havde lært den europæiske kapitalistiske indstilling at kende, og søgte nu selv at opnå de goder, som de rige

europæere havde. I 1967 blev bankerne og de udenlandske firmaer overtaget af Tanzania selv, mod erstatninger, men indstillingen til arbejde, profit, udnyttelse af andre mennesker og opnåelse af velstand var meget vanskeligere at påvirke eller helt ændre.

Ujamaa – grundlaget for afrikansk socialisme

Tanzania vil søge at opnå en højere levestandard, en højere indkomst og i det hele taget bedre forhold for den enkelte tanzanianer. Ikke bare for de rige eller nogle få, men for alle. – »Socialisme er en livsholdning, ikke en streng efterlevn af et bestemt politisk mønster. Det er holdningen som adskiller socialisten fra ikke-socialisten. Det har intet med ejendom eller mangel på ejendom at gøre. Fattige mennesker som tanzanianerne kan godt være kapitalister i svøb, ligesom millionærer kan være socialister! Den, der bruger sin ejendom til at få magt over andre mennesker, er kapitalist. Det samme gælder den, der ville, hvis han kunne!« – Således beskriver præsident Nyerere den afrikanske form for socialisme i skriftet »Ujamaa – grundlaget for afrikansk socialisme«.

Det gamle, traditionelle familie- og landsbysamfund – det var socialisme, fortæller Nyerere. Enhver kunne regne med den velstand, der var i det samfund, han var medlem af.

I det traditionelle, afrikanske samfund arbejdede alle – der var ingen anden måde at tjene til livets opretholdelse på. Der var ingen kapitalister, ingen jordejende udbyttere, ingen snyltere. Det var kapitalismen, som i Afrika indførte den private ejendomsret til jorden.

Jord har altid været noget, der tilhørte hele samfundet. Man havde ret til at bruge den, men ikke andet. Europæerne indførte en helt anden opfattelse, nemlig at man kunne købe og sælge jorden. En person kunne kræve et stykke jord, og så iøvrigt gøre med det, som han ville. Man kunne vente på, at andre byggede i nærheden, og derved tjene værdistigningen, eller man kunne bare leje det ud til andre, der så måtte

betale for at dyrke det. Sådan et system er fremmed og urimeligt for afrikansk tankegang.

Grundlaget og målet for den afrikanske socialisme er storfamilien. Ordet Ujamaa – udvidet familiefællesskab – beskriver den tanzanianske socialisme. Den er i modsætning til kapitalismen, der prøver at opbygge et lykkeligt samfund ved at lade den ene udnytte den anden. Og den er i modsætning til den doktrinære socialisme (kommunismen) som vil opbygge sit lykkelige samfund gennem statsstyre og arbejdernes overtagelse af produktionsmidlerne. Socialismen og demokratiet har dybe rødder i det traditionelle samfund i Afrika, hvor man i landsbyen snakkede om problemerne, indtil alle var enige.

Den tanzanianske nuværende form for Ujamaa betyder imidlertid ikke, at man skal vende tilbage til de gamle produktions- og levemåder, som fandtes i det traditionelle samfund. Det er umuligt at skruer historien tilbage produktionsmæssigt, teknisk o.s.v., og i øvrigt var der i det gamle landsbysamfund også mangler, som man vil undgå i dag. F.eks. var kvindens stilling ugunstig. Hun måtte arbejde meget hårdt uden at blive behandlet som ligestillet.

Betydningen af Ujamaa ligger i, at man holdningsmæssigt og i den samfundsmæssige indstilling forsøger at opnå den følelse af fællesskab omkring fælles arbejde, levevis og beslutninger som karakteriserede det traditionelle samfund. Rent fysisk søger man at flytte nogle familier sammen i et landsbyfællesskab – en såkaldt Ujamaalandsby – hvor man sammen dyrker hele den omliggende jord eller en del af den efter fælles bestemmelse.

Regeringen har siden 1967, hvor man i Arusha-erklæringen lagde op til Ujamaalandsbyerne og nationaliseringerne af bankerne og de store erhvervsvirksomheder, tilskyndet til dannelsen af sådanne landsbyer, og støtte dem ved at yde økonomisk hjælp, til skoler, klinikker, vandtanke, bedre veje, traktorer, såsæd, cement, elektricitet, eksportbæjle o.s.v.

I udviklingsplanen for femåret 1969-74 har man prioriteret disse landsbyer i fordelingen af de sociale og økonomiske goder. Dannelsen af Ujamaalandsbyerne må ske frivilligt. Dette er meget afgørende for indstillingen til fællesskabet, og for ideens succes.

Ved udgangen af 1971 var 840.000 bønder flyttet sammen i 2.700 Ujamaalandsbyer. I 1973 var tallet steget til 2 mill. I visse områder har Ujamaabevægelsen været specielt stærk, det gælder f.eks. Dodomaområdet i det centrale Tanzania, med særligt vanskelige klima- og jordbundsforhold. Her har der nærmest været tale om en massebevægelse.

Men den frivillige sammenflytning gik for langsomt. I slutningen af 1973 besluttede en TANU konference at sammenflytningen i Ujamaalandsbyer skulle være tvungen for at den kunne være afsluttet inden udgangen af 1976 – og dermed så hurtigt som muligt skabe mulighed for at øge landsbyproduktionen. Efter nogle gnidninger er sammenflytningen nu afsluttet. Over 90% af landbefolkningen bor i dag i 8000 Ujamaalandsbyer med et gennemsnitligt indbyggertal på 1600 personer.

Forskellige Ujamaalandsbyer

Ikke ret mange af landsbyerne ligner hinanden. Afhængig af de klimatiske forhold, stammetraditioner, økonomiske faktorer og lokalbefolkningens indstilling har landsbyerne nået forskellige udviklingstrin. I nogle landsbyer er man blot flyttet sammen, men dyrker måske ikke jorden i fællesskab, i andre dyrker man noget i fællesskab, men stadig størstedelen i hver storfamilie, atter andre dyrker al jorden i fællesdrift, og træffer alle beslutninger efter et fællesmøde – og endelig er nogle landsbyer på vej til at udvikle sig til små håndværker- og industrisamfund med nogle værksteder og lidt småfabrikation af redskaber og daglige forbrugsvarer.

Ideen bag Ujamaalandsbyerne er, udover det holdningsmæssige og fællesskabsindstillingen, at man i et så uhyre stort land som Tanzania, med en så lille og spredt be-

folkning, nødvendigvis må koncentrere den økonomiske og sociale udvikling i nogle centre. Det er simpelthen nødvendigt at få folk til at flytte sammen for at kunne tilbyde dem sociale goder som skoler, sygehuse eller klinikker, vejforbindelser, handelscentre, lagermuligheder etc. og det er nødvendigt for at udnytte jorden på den mest rationelle måde.

Med mere rationelle metoder og en større arbejdsindsats kunne mange mennesker frigøres fra landbruget og beskæftiges i industri. De sociale funktioner, som den traditionelle afrikanske storfamilie opfyldte, såsom at tage sig af de gamle og de syge, skal Ujamaalandsbyen også varetage. F.eks. forestiller man sig, at kriminelle, psykisk syge, handicappede m.v. skal kunne bosætte sig i landsbyerne. Sådanne »velfærdsforanstaltninger« har udviklingslande som Tanzania ellers ingen muligheder for at klare i dag.

Nogle landsbyer har helt specielle former eller formål. I den sydlige del af Tanzania, i Ruvuma-regionen på grænsen til Mocambique, ligger en række landsbyer, som i dag tjener et forsvarsformål udover deres øvrige sigte. Andre vælger nogle specielle afgrøder som passer særligt godt til de lokale forhold, f.eks. sisallandsbyer i Tangaområdet i det nordøstlige Tanzania. Endelig består nogle landsbyer af særlige grupper af mennesker. Ofte har nogle medlemmer af TANU eller dets ungdomsafdeling TYL (TANU Youth League) slået sig sammen og oprettet en landsby, som på denne måde følger et af TANU's slagord om »Frihed og Arbejde«.

TANU skal mobilisere landet

Det tanzanianske samfund er i dag ikke et socialistisk samfund. Tanzanianerne er ikke socialister allesammen. Men Tanzania er på vej til at blive det, og regeringen og partiet sigter helt bevidst på at omdanne samfundet i en socialistisk retning – vel at mærke en socialistisk, afrikansk retning, som man selv definerer og udformer.

Dette mål for landets udvikling er grad-

vist blevet udformet af landets eneste parti, henholdsvis TANU i Tanganyika og Afro-Shirazi-partiet på Zanzibar. Der er kun ét parti i landet, fordi den historiske udvikling har bevirket, at befolkningen rent faktisk kun støttede dette parti. Ca. 98% af vælgerne stemte for TANU, hvorfor man senere lovfæstede denne faktiske situation.

Tanzania er et af de fattigste lande i verden, og hører til de mindst udviklede. Men fattigdommen, de store udviklingsproblemer samt truslen fra de tidligere så mange hvide mindretalsregimer i det sydlige Afrika har i Tanzania skabt en forståelse for, at den eneste måde, man kan ændre disse forhold på, er ved at gøre det enkelte samfundsmedlem og den enkelte familie og hver enkelt landsby bevidst om landets problemer, og ved at inddrage alle i en kæmpemæssig kraftanstrengelse for at løse dem.

TANU har en helt central rolle i denne »kraftanstrengelse«. Det er igennem partiet, man vil mobilisere landets borgere, og partiet skal derfor nå helt ud til den enkelte tanzanianer, og den enkelte landsby. Man har opbygget et net af forbindelser ved at have et partimedlem eller en leder i ca. hvert 10. hus eller familie ud over hele landet. Disse »10-husledere« får information fra partiet, og fortæller selv TANU, hvad familiens medlemmer synes om forslag og bestemmelser, og lederen administrerer også og kan f.eks. beordre »cellens« medlemmer ud at bygge en vej eller grave en brønd. Samtidig mødes han i udvalg med andre 10-hus-ledere indenfor partiet for de enkelte områder og vælger repræsentanter til distriktet, som igen vælger til regionerne.

Tanzania er inddelt i 20 regioner, hvoraf de 17 ligger i hovedlandet. Regeringens administration og partiets organisatoriske opbygning er i høj grad sammenfaldende, så man på regions- og distrikts- og landsbyplan har en tæt kommunikation. Opgaverne er fordelt således, at det i princippet er TANU, der fastlægger de generelle retningslinjer, mens regeringsadministrationen udformer dem i praksis.

Også landets øverste ledelse foregår så-

ledes. Præsidenten for Tanzania Julius Nyerere, er også præsident for TANU. TANU's hovedbestyrelse fastsætter principperne for landets politik, mens parlamentet, hvori der sidder 107 direkte valgte fra Tanganyika, de 20 regionale kommissærer samt repræsentanter fra Zanzibar m.v. diskuterer de nærmere bestemmelser og love. Ved valget i 1977 blev det vedtaget at udvide antallet af valgte og udpegede medlemmer af parlamentet til 204.

TANU er ikke et lille eliteparti efter vesteuropæisk mønster, men derimod et masseparti, som står åbent for alle over 18 år, der vil vedgå TANU's formål (som i meget generelle vendinger drejer sig om socialisme og demokrati). Om antallet af medlemmer foreligger ingen præcise oplysninger, men ligger formodentlig på ca. 3 mill. medlemmer, svarende til op imod halvdelen af den voksne befolkning. Dette betyder, at partiet virkelig repræsenterer eller snarere er identisk med befolkningen, og at alle beslutninger derfor må være i overensstemmelse med dens interesser.

I 1977 blev TANU-partiet og Afro-Shirazi partiet på Zanzibar officielt slået sammen til ét parti under navnet Chana Cha Mapinduzi (CEM) – Tanzanias Revolutionære Parti.

Tanzania har erfaret, at det ikke nytter udelukkende at sætte sin lid til hjælp fra udlandet, når det gælder om at sætte gang i udviklingen. Man må selv bygge sine skoler, grave grøfterne, anlægge vejene og sygehuse, og først og fremmest forbedre landbruget og øge produktionen. Alle må engageres og mobiliseres.

Derfor skal skolebørnene selv dyrke køkkenhaver ved siden af skolen, selv lave mad og gøre rent (hvis det er kostskoler, hvad næsten alle gymnasier er) og lave andre praktiske ting. Derfor må bønderne selv lave vejene, selv sørge for vandforsyning og selv grave grøfterne, for regeringen og administrationen kan ikke gøre det, og har ingen penge til det. Højst kan den levere nogle sække cement og andre materialer. Arbejdet må man selv foretage.

Udvikling – ikke kun vækst, men også fordeling

Tanzania ønsker ikke kun at øge landets økonomiske vækst, og hæve den gennemsnitlige indkomst pr. indbygger. Udvikling er ikke alene et spørgsmål om at hæve levestandarden i et samfund, men først og fremmest et spørgsmål om, hvorledes denne vækst skal fordeles. Skal det kun være de få heldige, der får arbejde på nye fabrikker eller skal alle have del i udviklingen? Målet for Tanzanias udvikling er det enkelte menneske, d.v.s. man søger at fordele den økonomiske vækst således, at tidligere og kommende tiders forskellige udjævnes, så alle får del i goderne.

Med vedtagelsen af »Arusha-erklæringen« i begyndelsen af 1967 fastlagde enhedspartiet principperne for Tanzanias socialistiske udvikling. Hovedvægten skulle lægges på landbruget, og investeringerne skulle placeres i landdistrikterne. Hidtil havde man i lighed med andre lande satset på en industriel udvikling, som især kom nogle få industriarbejdere og erhvervsfolk til gode. Nu skulle bønderne have del i udviklingen og de fjerne landdistrikter i modsætning til Dar es Salaam skulle udvikles.

Samtidig fastslog man en række principper for de folk, som sad på topposterne i samfundet enten som parti- eller regeringsledere. Deres lønninger skulle skæres ned – de måtte ikke selv eje virksomheder eller udlejningsejendomme, de måtte ikke være direktører i private firmaer og de måtte ikke eje aktier. Alle parti- og regeringsledere skulle enten være bønder eller arbejdere. Den socialistiske politik udbyggedes ved nationaliseringen af en række store, udenlandske virksomheder, som blev overtaget af staten.

Ved at forene den moderne tekniks krav om fuld udnyttelse af de knappe ressourcer med den traditionelle afrikanske fællesindstilling har Tanzania udformet sin egen løsning.

Familie og samfund

Forslag til arbejdsopgaver

TRIN 1:

Se, lyt, forklar og forstå

Hvad viser film og dias om ...

Den tekniske udvikling i et område fjernt fra de store byer. Menneskene må udføre det meste arbejde med håndkraft. Fortæl om

- nogle markredskaber,
- nogle redskaber til madlavning,
- hjælpemidler til at bygge huset,
- hjælpemidler i skrædderværkstedet,
- transportmåder,
- møbler og spiseredskaber.

Hvad fortæller disse ting om det samfund, filmen viser?

Et måltid mad: Hvad består det af? Hvordan tilberedes maden? Læg mærke til familiens sundhedstilstand.

TRIN 2:

Spørg HVORDAN? – og find svar

Benyt planchen »Familie og samfund«

Hvordan får familien vand, lys og varme?

Familiens medlemmer bruger megen tid på at skaffe sig vand, varme og lys. Der er ingen elektricitet i området. Hvad må familien undvære, når elektricitet mangler?

Hvordan lærer de voksne og børnene noget nyt?

Ikke alle børn kan gå i skole i Tanzania. De, som kommer der, må prøve at lære deres søskende at læse og skrive.

Men der er meget at lære udenfor skolen. Hvad skal en dreng og pige kunne, inden de bliver gift?

Om tale og skrift: – i hjemmet (er der aviser, bøger, radio eller tv)? – i skolen, i butik og andre steder?

Religion og kultur: Familien tilhører islam, men dyrker også forfædrene. Hvad fortæller dansen i skolen om de gamle traditioner?

Familiens levevis: Læg mærke til familiens hus, klæder, føde, sundhedstilstand, udstyr i huset, børnenes muligheder osv. Hvad fortæller disse ting om familiens økonomi?

Hvordan har Matenda lært at dyrke tobak? Hvordan lærer konerne at lave kostrig-tig mad? – at undgå sygdomme?

Hvordan går dagen for Matenda? Hvilke mennesker arbejder han sammen med i løbet af en dag?

Matenda er en flittig mand, som følger præsidentens ord om at modarbejde de tre store plager: Fattigdom, sygdom og uvidenhed. Hvilke muligheder har Matenda for at undgå disse tre plager?

TRIN 3: Spørg HVORFOR? – og diskuter nogle muligheder

Benyt bibliotek og lærerinformation

Find billeder og beskrivelser af bebyggelse i Tanzania. Hvorfor er der forskel på huse, klæder og arbejde i landets forskellige dele?

Familien er med i landsbyens fællesskab. Skriv en liste over de samfundsgoder, familien har brug for. Hjelpeorganisationer har opført skole og hospital. Hvad har befolkningen brug for ud over dette?

Hvorfor er storfamilien en almindelig familief orm i mange afrikanske lande? Nævn fordele og ulemper ved denne familief orm.

Hvordan styres Tanzania? Find oplysninger om landets nyeste historie, om den afrikanske socialisme og om de udviklingsprojekter, som er i gang i landet.

Hvorfor er det vanskeligt at få udviklingen i gang? Diskuter mulige årsager.

Hvilken indflydelse har den enkelte tanzanier på landets økonomiske og politiske udvikling?

Hvorfor vælger flertallet af befolkningen et-partisystemet?

Arbejde og økonomi 4

Tanzania er et meget fattigt land, selv sammenlignet med andre udviklingslande. Den gennemsnitlige indtægt er på ca. 2300 kr. pr. år. Tilsvarende er den danske indtægt på ca. 103.000 kr., målt som bruttonationalprodukt pr. indbygger (1982).

Selvom den tanzanianske indtægt er noget undervurderet, fordi en betydelig del af landboernes indkomst er såkaldt subsistensindtægt, d.v.s. produkterne forbruges af producenten selv, så fortæller tallene alligevel noget om den kolossale niveauforskel, der er. Og forskellen bliver ikke mindre. I perioden 1970-82 voksede landets produktion med 4% om året. Denne vækst reduceres imidlertid af befolkningstilvæksten (som i Tanzania er på 3,4% om året) og yderligere af en inflation, der i samme periode er på 12% om året. Skal man også kalkulere med vedligeholdelse af produktionsapparatet, vil selv en vækstrate på de opnåede 4% reelt betyde en tilbagegang for landet. Og så er der endda ikke taget hensyn til en ligelig fordeling af væksten i indkomsterne.

Hidtil har der været tendens til at arbejdere og funktionærer har fået en kraftigere indkomststigning end bønder og andre, der bor i landområderne. Men i de seneste år er forholdene forværret. I perioden 1973-1976 er der kun registreret ringe eller slet ingen vækst. Dette skyldes først og fremmest en forringelse af handelsforbindelserne (dalen de råvarepriser) og de stærkt stigende oliepriser siden 1973.

Enorme behov

Set fra den enkelte tanzanier synspunkt er situationen fortvivlet. Ihvertfald hvis han anlægger en europæisk, moderne velfærdsbetragtning. Hans gennemsnitslevetid kan

forventes at være ca. 52 år p.g.a. ernæringens sammensætning, de sundhedsmæssige forhold og hospitalsvæsenets mangelfulde udbygning (danskerens gennemsnitslevetid er ca. 75 år). Hans muligheder for at opnå et fast lønnet arbejde på en moderne erhvervs virksomhed med en fast arbejdstid er uendelig små. Lønmodtagerne udgør under 10% af den samlede arbejdsstyrke. Hans muligheder for at kunne købe, hvad han vil, er stærkt begrænsede. Der er simpelthen ikke råd til at importere luksusvarer som biler, fjernsyn, parfumer, forskellige former for dåsemad o.s.v. Hans føde er afhængig af vejrets svingninger og skadedyr angreb.

Udviklingen af landbruget, forbedring af bygninger, eller enhver form for forbindelse med andre områder i landet er meget vanskelig, da vejene og andre transportmuligheder er elendige. I regntiden kan visse distrikter være fuldstændigt isolerede. Og har man børn, ved man, at ikke alle kommer i skole.

En ensidig økonomi

Tanzania er et landbrugsland. Omkring 88% af befolkningen er beskæftiget ved landbruget, og landbrugets andel af bruttonationalproduktet udgør ca. 54%. Heri er også medregnet subsistensproduktionen, der omsættes som naturalieøkonomi. I Danmark tegner landbruget sig for ca. 6% af produktionen.

Den tanzanianske eksport er fuldstændig domineret af landbrugsvarer, hvoraf de fleste endda eksporteres som råvarer. De varer, der hovedsageligt eksporteres, er bomuld, kaffe, sisal, cashewnødder og de værdifulde krydderier fra Zanzibar. Afgørende for industrialisering i Tanzania vil

være det marked, som kan aftage produkterne.

Skønt Tanzania har en relativ stor befolkning efter afrikanske forhold, er den samlede købekraft forholdsvis ringe på grund af den lave indkomst pr. indbygger. Markedet i hele landet svarer nærmest til, hvad befolkningen i en by på størrelse med Århus køber. Det betyder, at moderne industrivirksomheder er nødt til at kalkulere med et langt større marked end Tanzania alene kan frembyde, hvilket igen medfører at udenrigshandelen og eksporten vil være afgørende for industrivirksomheders succes.

Den nuværende eksports sammensætning af landbrugsprodukter har vidtrækkende konsekvenser for landets almindelige økonomiske udvikling. De afgrøder, man dyrker, er for det første afhængig af vejrlig, skadedyr o.s.v., og dernæst bestemmes de priser, man kan opnå for dem, af verdensmarkedet.

Prisen er således afhængig ikke alene af Tanzanias produktion, men også af en hel række andre faktorer, som landet ingen indflydelse har på, nemlig andre landes produktion, transportraterne, markederne især i de industrialiserede lande og så ubestemmelige forhold som f.eks. internationale konflikter.

Heldigvis er Tanzania noget bedre stillet end så mange andre udviklingslande, idet landbrugsproduktionen er spredt over en række forskellige produkter, og ikke præget af en enkelt eller nogle få afgrøder. Men alligevel er det uhyre vanskeligt at beregne noget om den fremtidige produktion og fortjeneste, og dermed næsten umuligt at gennemføre de investeringer, som landbrugsproduktionen skal finansiere.

At de industrialiserede, europæiske lande danner toldunioner, som lukker af for import af landbrugsvarer i større eller mindre omfang, hjælper jo heller ikke et udviklingsland som Tanzania.

Finansiering af en udvikling

Fattige lande kan gå forskellige veje, når de forsøger at finansiere en økonomisk vækst.

De kan låne sig frem. Eller bede udlandet om gaver.

Problemerne med lån og gaver er, at de skaber afhængighed.

Lån skal betales tilbage, og det sker mere og mere hyppigt, at lån- og bistands-givere stiller betingelser for at hjælpe.

I de seneste år er en række u-lande blevet så forgældede, at næsten alle eksportindtægter går til at betale renter og afdrag på udenlandske lån. Mange u-lande er også kommet i strid med vigtige långivere som f.eks. Den internationale valutafond (IMF). Det gælder f.eks. Tanzania. IMF stiller krav om dybtgående politiske ændringer som betingelse for at yde og forlænge kreditter. Det er klart at regeringer i u-landene selv vil være herrer over deres egen indenrigspolitik så vidt, det overhovedet er muligt.

Gavebistanden er i stigende grad også gjort betinget. F.eks. har det danske udenrigsministeriums bistandsafdeling Danida følt, at mange års bistand til Tanzania ikke førte til de virkninger, man havde håbet. Danida har derfor krævet større indflydelse på, hvordan bistanden bliver brugt og på den tanzanianske politik indenfor de områder, der er relevante for de danske u-landsprojekter.

Danmark har i mange år stillet krav om, at næsten alle indkøb for danske bistandsmidler skal foregå i Danmark, selv om det måske slet ikke er fordelagtigt for f.eks. Tanzania at købe hos os.

U-lande kan undgå problemerne ved lån og gaver ved at finansiere alt udviklingsarbejde selv.

Da Tanzania formulerede sin målsætning på udviklingsområdet i 1960'erne, var man inde på denne tankegang. (»Tanzania vil selv« hed en af de danske bøger om Tanzania, der udkom i den periode).

I praksis har Tanzania dog aldrig forsøgt at isolere sig fra udenlandsk bistand. I 1964-69, da »vil selv«-politikken var på sit højeste, planlagde regeringen at hente 5 milliarder kr. i udenlandske investeringer til landet. Det fik man ikke. Man håbede også at finansiere 80 pct. af alle offentlige projekter

med udenlandske gaver og lån. Men man fik kun det halve. I 1981 beløb den udenlandske bistand til Tanzania sig til 673 millioner dollars (knap 5 milliarder kr.). Det svarer til ca. 250 kr. pr. indbygger. De lande, der giver mest bistand til Tanzania er Sverige, Holland, Vesttyskland, Storbritannien, Norge, Japan og Danmark.

Tanzania er et af de fire hovedmodtagerlande af statslig dansk udviklingsbistand. I 1983 fik Tanzania udviklingsbistand fra Danida til en værdi af 365 millioner kroner.

Også private organisationer som Folkekirkens Nødhjælp har udviklingsprojekter i Tanzania.

Det store problem for Tanzanias udviklingspolitik har i de seneste år været, at landet ikke kan skaffe tilstrækkeligt mange ressourcer fra udlandet til at skabe en egentlig udvikling.

De penge til udvikling, som Tanzania ikke får ved lån eller gaver fra udlandet, må hentes ved merindtjening i Tanzania og det vil især sige ved eksportindtægter i landbruget. Men produktionen i Tanzanias landbrug er gået tilbage og samtidig er eksportvarerne blevet mindre værd i forhold til de varer Tanzania importerer.

Følgen er blevet, at befolkningen i Tanzania er blevet forarmet. Det gælder ikke mindst landbefolkningen. Efter 1977-78 kan man ikke tale om nogen positiv økonomisk udvikling. Tværtimod.

En planlagt økonomi

Det var Tanzanias præsident Julius Nyerere, der formulerede Tanzanias stats- og udviklingsfilosofi, da han i 1967 offentliggjorde den såkaldte Arusha-erklæring. (Arusha er en by i det nordlige Tanzania).

Nyerere erklærede, at Tanzania ville følge den såkaldte »afrikanske socialismes« vej.

Idégrundlaget for Arusha-erklæringen er det traditionelle afrikanske fællesskabsmønster og de klassiske socialistiske ideer, der er overtaget fra sidste århundredes europæiske socialister og kommunister.

Tanzania skulle være en stat af bønder og arbejdere. De vigtigste produktionsmidler skulle ejes af folket.

Udvikling af landdistrikterne, undervisning og indkomstudjævning skulle være midlerne til virkeliggørelse af den afrikanske socialisme.

De tidligere omtalte Ujamaa-landsbyer blev det bedst kendte resultat af Nyereres afrikanske socialisme.

Først var der tale om en frivillig udflytning fra de traditionelle spredte bebyggelser til Ujamaa-fællesskaberne. Men da det ikke gik hurtigt nok, blev folk flyttet med tvang. Samtidig blev pionérudtrykket »Ujamaa« afløst af det mere prosaiske »registrerede landsbyer«.

I alt blev 10 millioner bønder flyttet med eller mod deres vilje.

Denne udflytning levede ikke op til regeringens målsætning: at øge landbrugsproduktionen og dermed skabe et økonomisk grundlag for en forbedret infrastruktur, energiproduktion og eksport.

Forsøget slog simpelthen fejl. Bønderne ville ikke dyrke de registrerede landsbyers fællesskabsjord som om det var deres egne marker.

Nogle betegner udflytningen som en katastrofe for Tanzanias landbrug og dermed for hele landets økonomi.

Den årlige stigning på seks procent i landbrugets eksport fra 1950 til 1970 faldt til tre procent i 1970'erne. Det er et tal, der er mindre end befolkningsforøgelsen i Tanzania.

Lige siden 1960'erne har det været Tanzanias regerings politik at styre den økonomiske udvikling centralt.

I begyndelsen var det vanskeligt, da man jo ikke kunne planlægge, hvad alle de private virksomheder havde tænkt sig at investere i.

Så nationaliserede man de største af virksomhederne og oprettede nye statslige handels- og produktionsselskaber.

Det skete sideløbende med, at man forsøgte at organisere landbruget i Ujamaa-bevægelsen.

Regeringens politik blev samordnet i femårsplaner. Den første femårsplan løb fra 1964-69 og sigtede mod at kanalisere de til-ladte udenlandske investeringer til indu-strien.

Planen blev en skuffelse. Bl.a. fordi de udenlandske investeringer udeblev.

Den næste femårsplan fra 1969-74 lag-de hovedvægten på landbruget. Når 88 pct. af befolkningen bor i landdistrikterne, så er det også her, man først og fremmest må inve-stere for at skabe det socialistiske samfund, ræsonnerede man. Alligevel er landbruget i praksis blevet forsømt, når det gælder of-fentlige udviklingsbevillinger. 21 pct. af ud-viklingsbevillingerne gik til landbruget i 1960'erne, kun 10 pct. i slutningen af 70'erne og så lidt som 5 pct. i 1981.

Det store problem for den planlagte ud-vikling i Tanzania er, at der er blevet færre og færre penge at planlægge med.

De færre eksportindtægter, det ringere landbrugsudbytte, krigen mod Ugandas Idi Amin i sidste årti har sammen med voksende vanskeligheder ved at skabe en sammenhæn-gende administration gjort, at det har været nødvendigt at formindske de samlede udgif-ter til udvikling drastisk.

Samtidig er befolkningen som helhed betragtet blevet fattigere i Tanzania.

Som følge af alt dette er der tegn på, at Tanzania vil ændre politisk kurs væk fra de socialistiske mål, der blev udstukket efter Arushaerklæringen i 1967.

Der er taget skridt til at genoplive an-delsbevægelsen og det lokale selvstyre. Før var hovedlinien, at alt skulle styres fra rege-ringskontorerne. Nu er planøkonomien ble-vet modificeret.

Forhåbentlig bliver det muligt at skabe ændringer, sådan at Tanzania kan øge sin produktion og på den måde nå et af de op-rindelige mål: *selv* at skabe et samfund med bedre muligheder for *alle* indbyggere.

Arbejde og økonomi

Forslag til arbejdsopgaver

TRIN 1:

Se, lyt, forklar og forstå ...

Hvad viser film og dias om ...

Familiens muligheder for at tjene penge ved landbrug? – ved handel? – ved arbejde for andre? – ved at låne penge til forbedringer? – ved – – ?

Om handel i familiens DUKA. Hvad hand-les der med? – og hvem handler der?

Vi kan sammenligne forretningen med en kiosk ved landevejen. Hvad skal der til, for at kiosken kan give overskud?

TRIN 2:

Spørg HVORDAN? – og find svar

Benyt planchen »Arbejde og økonomi«

Hvordan kan Matendas familie få råd til at give børnene uddannelse? – forbedre boligen og købe redskaber og hjælpemidler?

Hvordan kan landbruget forbedres? Tænk på, hvordan kvinderne arbejder med hakker for at bryde jorden op og holde den ren for ukrudt.

Hvilke redskaber ses i filmen?

- i marken?
- huset?
- i skrædderkollektivet?
- som transportmidler?

Kan de udskiftes og forbedres?

Om landbruget. Hvad dyrkes der? Hvordan dyrkes planterne? Hvilke redskaber benyt-tes? Hvad skulle der til for at forbedre land-bruget?

Om at sælge produkterne. Hvilke varer sæl-ger Matenda? Hvad har han selv brug for at købe for penge? Hvorfor kan det være van-skeligt at sælge varerne og få penge for dem?

Om at forbedre landbruget. Matenda får hjælp fra eksperter for at lære, hvordan to-bak skal dyrkes. Hvilke forbedringer kan indføres for landbruget?

Hvordan kan undervisning forbedre livet i landsbyen? I skolerne lærer eleverne afrikan-ske sprog, regning, engelsk, samfunds-fag, at dyrke jorden, bruge redskaber og at styrke den afrikanske kultur.

Hvordan kan Tanzania forbedre landbrug og industri? (En industri har brug for bl.a. råvarer, kapital, uddannede medarbejdere, ledelse, energi og afsætningsmuligheder).

TRIN 3:

Spørg HVORFOR? – og diskuter nogle muligheder

Benyt bibliotek og lærerinformation

Tanzania er ikke overbefolket, og befolkningen bor spredt. Hvilke vanskeligheder giver dette? Hvad kan der gøres for at hjælpe på disse problemer?

Undersøg hvilke produkter, der fremstilles i Tanzania. Hvilke eksportmuligheder findes?

Hvad må landet importere?

Hvorfor er regeringen interesseret i at oprette Ujamaalandsbyer? Læs om disse fællesskaber f.eks. i »Tanzania vil selv«.

Læs om Tanzanias historie og giv forklaringer på, hvorfor man i dag vil søge at skabe en socialistisk stat?

Hvorfor er Tanzania i dag et meget fattigt land og f.eks. Danmark et meget rigt land? Hvorfor satser man på landbrugsproduktion i stedet for industri?

Litteraturliste:

Eksportvejledning Tanzania. Udenrigsministeriets Erhvervstjeneste. 1981. 43 s.

Tanzania: en økonomisk og politisk oversigt. Af Niels Lassen, DANIDA. 1985. 46 s.

Museet i Dar Es Salaam fortæller om Tanzania. Kirsten Strandgaard, Den Danske UNESCO-Nationalkommission. 1984.

Tidsskriftet **Kontakt.** Nr. 5-77/78. Mellemfolkeligt Samvirke. 64 s.

Tidsskriftet **Kontakt.** Nr. 3-83/84. Mellemfolkeligt Samvirke. 45 s.

Samfundsmønstre i Tanzania – om sociale og kulturelle forhold. Poul Ebbesen, Munksgaard. 1978. 69 s.

Tanzania – frihed og samarbejde. Gudrun Jensen m.fl. Mellemfolkeligt Samvirke. 1977.

Tanzania. Poul Holmelund. Geografiske regioner. Gad. 1973.

Østafrika Atlas. Jørgen Bro Malmer. Skolebogsforlaget. 1978.

Aktivitetsmappe – Tanzania. Landsforeningen Ungdomsringen, Ved Bellahøj 4, 2700 Brønshøj.

Litteratur om Tanzania. Mellemfolkeligt Samvirke. 1971.

MS-Biblioteksnyt. Mellemfolkeligt Samvirke.

Nyheder i U-landsoplysningen. Mellemfolkeligt Samvirke.

Hos os

er et multi-media projekt til undervisning om menneskers levevis i tre miljøer, i Jordan, i Tanzania og i Bangladesh.

Hos os

består af film, lærerinformation, elevplancher og dias.
Egnet til folkeskoleundervisning på alle klassetrin.

Filmene:

HOS OS i Jordan

HOS OS i Tanzania

HOS OS i Bangladesh

Optaget af Teknisk Film Compagni

Kamera: Villy Rohde

Lyd: Kjell Bjørlie

Klip: Ida Schneekloth

Producer: Steen B. Johansen

Filmene distribueres af **Statens Filmcentral**, Vestergade 27, 1456 København K, og **Statens Filmcentral**, Sønder Allé 5, 8000 Århus C.

Desuden kan filmene lånes hos **Folkekirkens Nødhjælp**, Skt. Peders Stræde 3, 1453 København K.

Til hver film er udarbejdet:

LÆRERINFORMATION:

Tilsendes af **SFC** ved bestilling af filmen.

Kan desuden fås hos **Folkekirkens Nødhjælp**.

4 ELEVPLANCHER:

Leveres i klassesæt. Rekvireres gratis hos **Folkekirkens Nødhjælp**, Sankt Peders Stræde 3, 1453 København K.

3 SERIER FARVEDIAS

HOS OS i Jordan

HOS OS i Tanzania

HOS OS i Bangladesh

Kan lånes hos **amtscentraler** og **pædagogiske centraler**. Desuden kan serien lånes eller købes hos **Folkekirkens Nødhjælp**.

(Pris: 80 kr.)

Lærerinformation om Tanzania er udarbejdet af:

Lulu Dons Bech og Henrik Nielsen

For tilrettelæggelsen af serien står:

Vagn Kjelberg og Sven Aage Petersen

Dias og sort/hvid fotos:

Peter Williams

Grafisk tilrettelæggelse og produktion:

Flemming Albertsen Kommunikation

ISBN 87-87771-12-8

Serien udkom første gang i 1972

Lærerinformation og elevark revideret i 1985

Redaktion:

Peter Høvring